

„Noi însemnam teatrul românesc“...

de vorbă cu artistul emerit
N. Neamțu-Ottonel

În Ardealul alipit patriei-mume, flutura de câteva luni tricolorul național... Actorii Teatrului Național din București își fac datoria frățescă și trec Carpații în primul turneu oficial. Un turneu triumfal, cu C. I. Nottara, Iancu Petrescu, Vasile Toneanu, G. Ciprian, aproape tot ansamblul. Pe scenele transilvane au răsunat tiradele marelui repertoriu național — Răzvan și Vidra, Apus de soare, Fintina Blanduziei, precum și avântul Poem al Unirii de Zaharia Bârsan. La Cluj se joacă în 14 mai 1919. Primele vorbe pe scenă le rostește Olimpia Bârsan: „S-a potolit furtună!“ (din Poemul Unirii); sala a ovaționat, înălțîmîntă.

Peste câteva luni, din străduința a doi oameni de artă, Zaharia Bârsan și Tiberiu Brediceanu, în seara zilei de 1 decembrie 1919, bătea primul gong al Teatrului Național din Cluj. În memorabila seară se jucau — de astă dată cu trupa clujeană — Poemul Unirii și Se face ziuă, piesele directorului Zaharia Bârsan.

Avem satisfacția să rememorăm acele vremuri de epopee națională cu un participant la evenimente teatrale din Clujul primelor luni de după Unire — artistul emerit N. Neamțu-Ottonel. La 93 de ani, maestrul povestește cu uluitoare vervă secvențe din lungă și strălucitoarea-i carieră...

— Stimată maestre, în 1925 Zaharia Bârsan își amintea, în revista „Teatrul“, împrejurările înființării Teatrului Național din Cluj, ca un reflex al marelui entuziasm trezit de Unirea cea mare. Iată ce spune, la un moment dat: „Cei dintâi sosesc d-nii I. Stănescu Papa și Neamțu-Ottonel, prieteni vechi. (...) Acești artiști de seamă au dat un mare și prețios concurs începutului și dezvoltării Teatrului Național din Cluj. E bine să se știe asta și să se repete la orice ocazie“. Ocazia este azi potrivită. Deci... cum a fost?

— Dragul meu, eu joc teatru profesionist din 1901. Eram în trupa lui Zaharia Burienescu. Am jucat pe multe scene, dar imediat după război eram tot la Craiova — de unde plecasem pe front. La Teatrul Național... Repetam pentru deschiderea stagiunii 1919. Prin septembrie... Eram în grădina teatrului, într-o dimineață, așteptînd repetiția, cînd

mai mulți colegi vin și-mi arată o gazetă cu declarațiile lui Zaharia Bârsan privind organizarea Naționalului din Cluj. Printre actorii propuși pentru angajament eram doi craioveni — Stănescu Papa și eu. Mergem la director, ne învoim, plecăm la București să ne lămurim. După noi se ia și actorul Mihăilescu-Brăila. Nu cel de azi... Sosim. Ne primește Olimpia, soția lui Bârsan. Ne lămurim. Ea jucase la Craiova cu mine, în Hanga. Cînd Bârsan a făcut lista trupei, ne-a trecut și pe noi. Știa că vom fi de acord. Era o chestiune națională. La luat și pe Brăila. Și am plecat la Cluj... Sosim pe rînd. Vreo 25 de actori. Noi, soții Bârsan, Aurel Athanasescu, Nicu Dimitriu, Cornel Potcoavă, A. I. Ghibericon, Maria Miriam, Tilia Holda, Marieta Horga... Unii nu aveam unde locui. Urmele războiului... Eu am luat un pat de la regimentul de artilerie cantonat în apropiere și am dormit în teatru. Bârsan ne electriză pe toți. Era timp puțin. Se hotărîse inaugurarea, la un an de la istorica adunare de la Alba Iulia. Eu am jucat în drama Se face ziuă de Zaharia Bârsan, pe popa Costan. Il jucasem și la Craiova.

Bârsan a ținut să joc pe popa Costan. Mi-am dat seama, în timpul repetițiilor, că altfel gîndește rolul decît îl gîndesc eu. Eu jucasem la Craiova un popă mînat de duhul blîndeții, iar acum jucam un om dîrz, un ardelean pătruns de demnitatea vechimii lui. Pe eroul Crișan îl juca Bârsan. Mai apăreau Olimpia, Aurică Athanasescu, Radu și Sonia Cluceru... da, da, Sonia, care venise de la București... În Poemul Unirii n-am jucat. (Premiera absolută fusese la Teatrul Național din București, 24 ianuarie 1919 — n.n.). Strălucua acolo Olimpia. Seara de 1 decembrie 1919 a fost o seară de înălțare a sufletelor. Piața teatrului și străzile din jur erau ocupate de căruțe. Veniseră țărani de la sute de kilometri. În sală, aproape la fiecare cuvînt, aplauze. Mare emoție... n-am mai trăit alta asemănătoare... Noi, actorii, însemnam atunci biruința culturii naționale. Noi însemnam teatrul românesc. Înțelegi dumneata? Multă vreme, oamenii veneau la teatru numai să audă limba, atît de dragă le era vorba românească. Uite, să vezi ce s-a întîmplat odată... Jucam Romanțioșii. Eu eram un zidar care dărima zidul dintre două case, ca să rămînă o singură proprietate. Și, cînd zic eu „gata, am dărimat zidul!“, aud pe unul din sală, tare, către vecin: „Ai văzut, nu mai există Carpați!“ În înțelesul că munții nu mai sînt o piedică pentru frații de același sînge. Asta era atmosfera în care lucram... Am stat peste două decenii la Cluj, unde, eu și ceilalți actori, ne-am făcut datoria — am fondat Teatrul Național.

Ionuț Niculescu